

Welstandsnota Bernheze

Inventarisatie Cultuurhistorisch Waardevolle Gebieden

Definitieve versie

d.d. 25 mei 2015

Inleiding

De gemeente Bernheze is bezig met het actualiseren van haar welstandsbeleid. Aanleiding is de wens om de regeldruk voor inwoners en bedrijven te verminderen. Dit gebeurt door grote delen van de gemeente welstandsvrij te maken. Dit geldt echter niet voor alle gebieden, waaronder cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Voor deze gebieden blijft de welstandstoets bestaan, om zo hun identiteitsbepalende karakter te waarborgen. In dit onderzoek zijn de inventarisatie en gebiedsomschrijvingen opgenomen. Het rapport vormt een integraal onderdeel van de vernieuwde welstandsnota Bernheze.

Voor het vaststellen van de cultuurhistorisch waardevolle gebieden is Monumentenhuis Brabant ingeschakeld. De werkzaamheden bestonden uit het uitvoeren van een quickscan op basis van de al door de gemeente vastgestelde en gehanteerde cultuurhistorische waardenkaart. Vervolgens is een beknopte gebiedsomschrijving opgesteld, bestaande uit een typologie, beschrijving en waardering. De omschrijving is aangevuld met enkele foto's, relevant historisch kaartmateriaal en een digitale optekening van het gebied.

Gebiedstypen

Er zijn 15 cultuurhistorisch waardevolle gebieden omschreven. Deze zijn in te delen in drie gebiedstypen:

1.	Het agrarisch cluster	
a.	Beemd-Broekhoek-Monseigneur van der Hurklaan	4
b.	Hoog Beugt	7
c.	Dintherse Hoek	10
d.	Donzel	13
e.	Kantje	16
f.	Loo	19
g.	Menzel	22
h.	Zoggel-Zoggelsestraat	25
2.	Het historisch dorpscentrum	
a.	Dinther	28
b.	Heeswijk-centrum	31
c.	Loosbroek	34
d.	Nistelrode-centrum	37
e.	Vorstenbosch	40
3.	De woningbouw uit de Wederopbouwperiode	
a.	Kerkstraat-Molenstraat-Wilhelminalaan-De la Sallestraat	43
b.	Hoogstraat Heesch	47

Voor een nadere beschrijving van de typologie zie hoofdstuk 3 'Welstandscriteria' van de Welstandsnota Bernheze. In de volgende hoofdstukken volgen per type de gebiedsomschrijvingen.

Het agrarisch cluster

Beemd: Broekhoek – Monseigneur van der Hurkiaan

Ensemble

Beemd verschijnt als agrarisch lint op vroeg 19^e eeuwse kaarten (kadastrale minuutkaart). Tot ver in de 20^e eeuw was het een apart gehucht ten noordwesten van dorpslint Heesch. Na de Tweede Wereldoorlog, en vooral vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw, is het meanderende dorpslint van Beemd opgegaan in de kern van Heesch. Aan de noordzijde is enige relatie met het agrarisch landschap, hoewel ietwat verstoord door de aanleg van de A59 en bijbehorende aangeplante geluidswal. Diverse (huis)weiden tussen gebouwen versterken het open karakter. De beklinkerde bestrating (deels met molsgoten) onderschrijft het kleinschalige, landelijke karakter van Beemd. Groene bermen (gras) verzachten de overgang tussen openbare ruimte en private erven. De bebouwing ligt op enige afstand van de straat, met vóór het huis een voortuin en/of groene grensafscheiding in de vorm van lage/halfhoge hagen.

Architectuur

De bebouwing langs het oude agrarische lint Broekhoek – Monseigneur van der Hurkiaan kenmerkt zich door een hoge mate van individualiteit en afwisseling, mede ontstaan door de perceelsgewijze ontwikkeling. Er staat een aantal boerderijen uit het Interbellum en de wederopbouwperiode. Op grote percelen zijn de volumes alle vrijstaand; voornamelijk langgevelboerderijen met dwarsdeel in een sobere uitstraling. De agrarische functie is vrijwel overal verdwenen. Boerderijen zijn veelal aangepast en (aanzienlijk) verbouwd voor burgerbewoning. Op een aantal boerenerven staan een of meerdere agrarische bijgebouwen. Deze zijn in omvang en materialisatie/detaillering ondergeschikt aan het hoofdvolume. Inbreidingen in het straatbeeld zijn voornamelijk traditioneel van opzet en/of hebben een binnen het straatbeeld passende maatvoering en materiaalgebruik.

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster van vrijstaande historische boerderijen en vrijstaande boerderijen waarbij, ondanks de aanpassingen, de oorspronkelijke opzet nog herkenbaar is. Infrastructuur is authentiek, enig historisch groen en een beleving met het agrarisch landschap aan de noordzijde (doorkijkjes).

Historische kaarten

Topografische kaart 1868

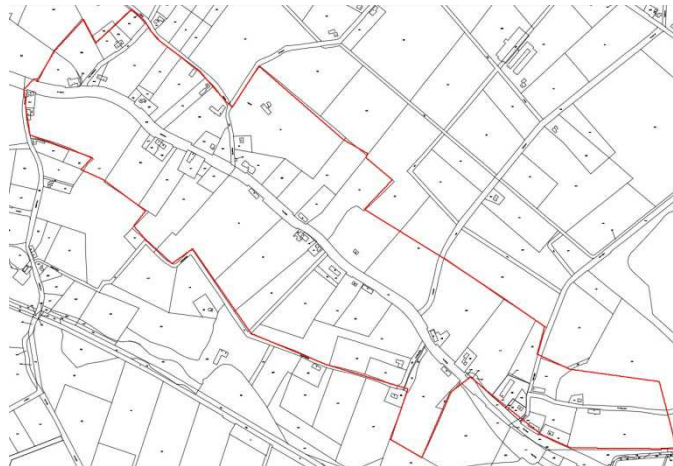
Topografische kaart 1928

Foto's

Hoog Beugt

Ensemble

Het agrarisch lint ligt op de overgang van het beekdal van de Aa ten zuiden en de langgerekte zandrug tussen Berlicum en Veghel aan de noordzijde. De licht meanderende Hoog Beugt verbindt Dinther met Veghel. De ruimtelijke context is tot op heden nagenoeg ongewijzigd, zoals de meanderende weg met daarop de ontsluiting van de molen en lanen naar Zwanenburg. Maar ook een aantal van de richting het noorden lopende wegen (het tracé is her en der wel wat gewijzigd). De brinkstructuur is door het behoud van een dubbele bomenrij aan de westkant nog herkenbaar. De boerderijen liggen over het algemeen dicht aan de straat, waarbij het erf achter het hoofdgebouw is gelegen. De straat heeft een groen karakter. De boerenerven zijn niet meer representatief voor de oorspronkelijke opzet, hoewel relictten van de oorspronkelijke aanleg, zoals solitaire bomen, wel bewaard zijn. Er is nog steeds een sterke relatie tussen de boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Architectuur

Aan Hoog Beugt liggen voornamelijk historische boerderijen, alle van aanzienlijke omvang en afwisselend haaks op en parallel aan de straat. De boerderijen dateren in de huidige verschijningsvorm veelal uit de 19^e en eerste helft van de 20^e eeuw. Het overgrote deel van de boerderijen is voorzien van een dwarsdeel, al dan niet met meerdere bandeuren. De boerderijen zijn gewijzigd en verbouwd. Het aanzien vanaf de straat is echter over het algemeen gaaf behouden. Er is een duidelijk onderscheid tussen voor- en achterhuis doordat de bandeuren meestal in situ behouden zijn. Met name aan de aangrenzende straten is de bebouwing meer aangetast en is een groot deel van de historische bebouwing verdwenen.

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster van historische boerderijen met weinig inbreiding. Daarmee biedt het een staalkaart aan historische boerderijbouw. Infrastructuur is authentiek, enig historisch groen en een sterke relatie tussen boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Historische kaarten

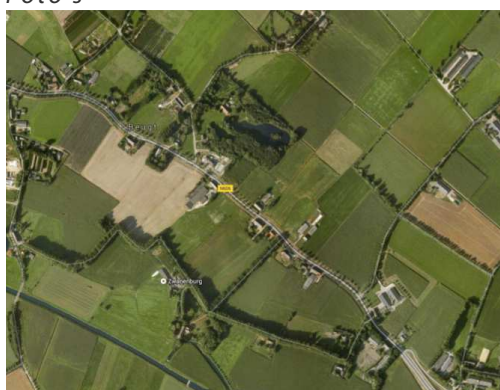

Veldminuut 1830-1850

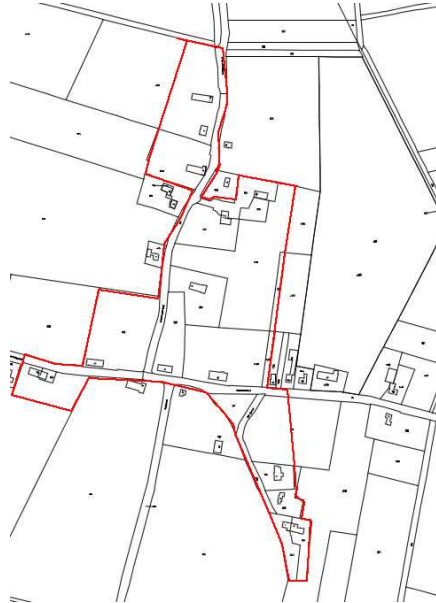
Topografische kaart 1899

Foto's

Dintherse Hoek

Ensemble

Dintherse Hoek verschijnt op de kadastrale minuutkaart als gehucht, dat opvallend het toponiem 'Vorstenbosch' draagt. Op laat 19e eeuwse kaarten heeft het de naam 'Hoek'. De huidige situatie is vrijwel identiek aan de historische situatie. De boerderijen die ten zuiden van de Vorstenbosseweg lagen, zijn met uitzondering van één cluster aan Den Doolhof, verdwenen. De infrastructuur is in hoofdlijnen nog identiek, hoewel de weg / het pad aan de oostzijde van de brink is verdwenen. De oorspronkelijke opzet is beleefbaar aan de afstand waarop de boerderijen van de Langenbergsestraat liggen en aan relictten van bomenrijen. Aanwezige (jonge) laanbeplanting – gelijk aan de weergave op oude kaarten – en de erfaanplant op diverse historische boerenerven bepalen de groene karakteristiek. De erfaanplant bestaat uit leibomen, knotwilgen, grote solitaire bomen, hagen, et cetera. Dintherse Hoek is tot op heden een klein gehucht in een open agrarisch landschap. Er is een sterke ruimtelijke relatie tussen boerderijen en de groene, soms dichte boerenerven en het omliggende landschap.

Architectuur

De concentratie historische boerderijen dateert in de huidige verschijningsvorm uit de 19^e en eerste helft 20^e eeuw. Het tweetal boerderijen aan de verdwenen oostelijke poot van de Langenbergsestraat, is 18^e eeuws van oorsprong. Tussen de oudere boerderijen liggen enkele volumes uit de tweede helft 20^e en begin deze eeuw. Deze zijn veelal op bestaande boerenerven opgetrokken ter vervanging van een ouder agrarisch volume. Op de erven van de oudere boerderijen staan enkele oude bijgebouwen. Vanwege de schaalvergroting, is op de erven van de meeste jongere boerderijen een aantal grote stallen opgericht. Recent is nabij het kruispunt Vorstenbosseweg-Hoekseweg een groot detonerend volume opgetrokken (in tegenstelling tot andere locaties waarbij dergelijke grote stallen/gebouwen achter de boerderijen zijn gelegen).

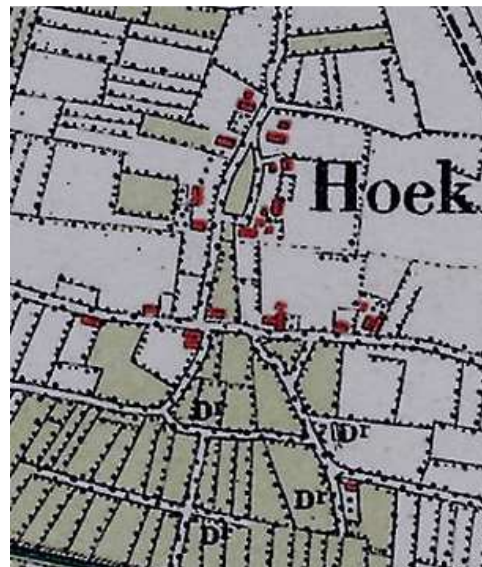
Waardering

Een waardevol agrarisch cluster, dat door de diversiteit en dateringen van historische boerderijen een staalkaart biedt aan historische boerderijbouw. Infrastructuur is authentiek, historisch groen en een sterke relatie tussen boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1899

Foto's

Donzel

Ensemble

Donzel is een agrarisch cluster ten noordwesten van Nistelrode. De infrastructuur (wegen en paden) is nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van de 19^e eeuw. Haaks aan het door een flauwe bocht gekenmerkte lint loopt een aantal zowel rechte als enigszins bochtige wegen. Dit herinnert aan de verhogingen in het dekzandruglandschap (deze hoogten zijn duidelijk zichtbaar op oude kaarten). Het gebied heeft veel karakteristieke en historische groenaanplant, in de openbare ruimte en op/langs boerenerven. De straat is voorzien van laanbeplanting (veelal volwassen bomen), gelijk aan de op de oude kaarten weergegeven situatie. Ook is sprake van onder andere leibeplanting, solitaire (noten)bomen, beuken- en buxushagen, bomenrijen/windvangen en houtwallen (meidoorn, bramen etc.) als perceelbegrenzing en fruitbomen/-gaarden. De grasberm als overgang tussen (geasfalteerde) straat en de weilanden/erven versterkt het landschappelijk karakter van Donzel. De boerenerven zijn bestraat met klinkers (keiformaat/waalformaat) of semiverhard met kiezel.

Architectuur

Aan Donzel staan met name boerderijen uit de 19^e en 20^e eeuw. Deze zijn uitgevoerd als langgevelboerderij van bescheiden omvang en hebben een sobere detaillering. De oriëntatie verschilt sterk. De boerderijen zijn uitgevoerd met langs- of met dwarsdeel. Sommige hebben de voordeur in de langgevel, andere in de kopgevel. Ze zijn in de loop der jaren vrijwel allemaal geschikt gemaakt voor burgerbewoning, waarbij soms (delen van) gevels opnieuw zijn opgetrokken. De bebouwing heeft over het algemeen een kleinschalig karakter, waarbij de boerderij het grootste volume op het erf is. Vanwege schaalvergroting zijn op sommige boerenerven grote stallen gebouwd. Tussen de oude boerderijen staan enkele jongere woningen. Deze sluiten doorgaans aan op de boerderijtypologie. Soms zijn boerderijen nieuw opgetrokken of herbouwd.

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster, dat door de diversiteit en dateringen van historische boerderijen een staalkaart biedt aan historische boerderijbouw. Wat betreft (infra)structuur en verschijningsvorm heeft het nog haar karakteristiek agrarisch karakter behouden, waarbij de bebouwing op ruime afstand van elkaar is geplaatst en van elkaar wordt gescheiden door dan wel

weilanden en akkerlanden, dan wel opgaand groen. Hoge mate aan historisch dan wel karakteristiek groen en een sterke relatie tussen boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1868

Foto's

Kantje

Ensemble

Kleinschalig agrarisch cluster met een ruimtelijke structuur van twee in grote lijn evenwijdig aan elkaar gelegen wegen in oostwestelijke richting. Opvallend zijn de blokkavels tussen de weg en de boerderijen. Deze karakteristieke opzet is tot de dag van vandaag aan Kantje behouden. De infrastructuur is nog gelijk aan de situatie zoals zichtbaar op oude kaarten. De historische structuur qua ligging van de boerderijen is nog aanwezig. Karakteristiek is dat de rooilijnen het verloop van de straat volgen. Bij Klein Kantje is de oorspronkelijke ruimtelijke structuur (wat betreft locatie en oriëntatie van de gebouwen) verdwenen. Aan de noordoostelijke zijde is de dorpskern van Nistelrode tot aan de huisweiden/percelen achter de boerderij opgedrongen. Aan de zuidzijde is nog een onverstoord uitzicht op het open landschap. Het westelijke deel, waar vanaf het begin van de 20^e eeuw is gebouwd, heeft zowel aan de noord- als zuidzijde nog een zichtrelatie met het open agrarisch landschap. Overeenkomstig met 19^e eeuws kaartmateriaal staan langs de straten bomenrijen. Van een karakteristieke boerenerfaanleg is weinig sprake. De blokkavels vóór de boerderijen zijn als tuin ingericht.

Architectuur

Aan Kantje ligt een aantal karakteristieke boerderijen die in de huidige verschijningsvorm dateren uit de 19^e en begin 20^e eeuw. Ze worden gekenmerkt door de sobere detaillering. Het zijn langgevelboerderijen die parallel aan de straat staan, variërend van huizen met de voordeur in de kopgevel en langgevel en langs- en dwarsdeel. De meeste gebouwen zijn in de loop der tijd geschikt gemaakt voor burgerbewoning. De oorspronkelijke structuur en gevelgeleding is doorgaans behouden en/of herkenbaar gebleven. Op de erven bevinden zich diverse agrarische bijgebouwen. Dit zijn historische volumes die in omvang ondergeschikt zijn aan het hoofdhuis of 'moderne' schuren die in omvang het hoofdhuis overtreffen. Tussen de boerderijen staat een aantal woonhuizen uit de laatste decennia die wat betreft typologie, korrelgrootte en materiaalgebruik afwijken van de traditionele boerderijbouw.

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster van historische boerderijen waarbij ondanks de aanpassingen, de oorspronkelijke opzet nog herkenbaar is. (Infra)structuur is authentiek, opvallende karakteristieke opzet van blokkavels, historisch groen en een sterke relatie tussen boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

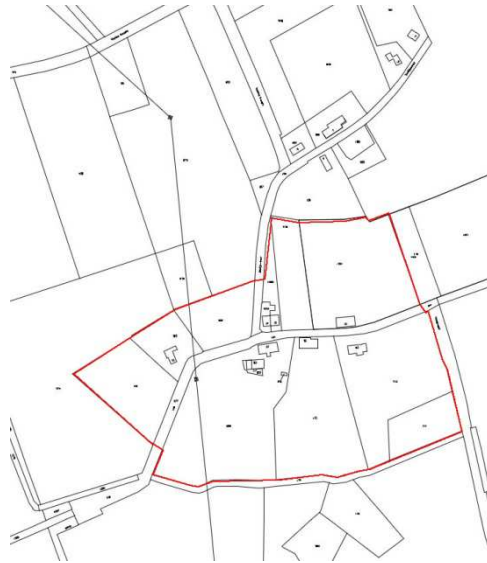
Topografische kaart 1922

Foto's

Loo

Ensemble

Kleinschalig agrarisch cluster ten oosten van de A50 en dus fysiek afgescheiden van Nistelrode. Het toponiem 'Loo' verwijst naar een bos, dat aan de noordoostzijde aan het Loo grenst (het huidige bos ontstond vanaf de jaren dertig). Aan de zuid- en westzijde ligt het agrarische open landschap. De huidige (landschappelijke) setting is sinds het begin van de 19^e eeuw weinig veranderd. De bestaande infrastructuur is historisch bepaald, echter een deel van het oorspronkelijke wegen- en padennet is verdwenen. Loo kenmerkt zich door een concentratie boerderijen, alle gelegen op een eigen, ruim perceel. Er is veel karakteristieke en historische groenaanplant, zowel in de openbare ruimte als op/langs de boerenerven. Dit bestaat uit leilinden, solitaire (noten)bomen, beukenhagen, bomenrijen/windvangen en houtwallen/struiken (meidoorn, bramen etc.) als perceelbegrenzing. De grasberm als overgang tussen de (geasfalteerde) straat en de weilanden/erven versterkt het landschappelijk karakter. De boerenerven zijn bestraat met klinkers (keiformaat/waalformaat) of semiverhard met kiezel.

Architectuur

Er liggen enkel historische boerderijen. Deze zijn gebouwd als langgevelboerderij, met enige variatie in locatie van de voordeur in het voorhuis (kop- of langgevel) en oriëntatie van de deel (langsdeel en dwarsdeel). De volumes dateren in de huidige verschijningsvorm uit de 19^e en begin 20^e eeuw en hebben een sobere detaillering. De meeste gebouwen zijn in de loop der tijd geschikt gemaakt voor burgerbewoning. De oorspronkelijke structuur en gevelgeleding zijn behouden gebleven. Op de erven bevinden zich diverse agrarische bijgebouwen. Dit zijn historische volumes die in omvang ondergeschikt zijn aan het hoofdhuis of 'moderne' schuren die in omvang het hoofdhuis overtreffen.

Waardering

Een waardevol kleinschalig agrarisch cluster van historische boerderijen waarbij ondanks de aanpassingen, de oorspronkelijke opzet nog herkenbaar is. (Infra)structuur is authentiek, historisch groen en een relatie tussen boerderijen/boerenerven en het omliggende landschap.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1869

Foto's

Menzel

Ensemble

Menzel is een agrarisch cluster ten oosten van Nistelrode. Menzel liep vanaf Delst (daarmee verbonden met Nistelrode) in oostelijke richting naar het heidegebied (Peel). Vanaf de licht meanderende Menzel loopt een aantal wegen in noordelijke en zuidelijke richting, waarvan het tracé veelal is gewijzigd. Het oostelijke gedeelte is het meest onderhevig geweest aan wijzigingen, zowel wat betreft infrastructuur als bebouwing. Het westelijke gedeelte kent nog een aanzienlijk aantal historische volumes. De oorspronkelijke structuur van diepe tuinen voor de met de langgevel parallel aan de straat gelegen boerderijen is her en der nog aanwezig. Daartussen is in de 19^e en 20^e eeuw een aanzienlijk aantal andere boerderijen geplaatst (deels op ouder erf, maar op nieuwe locatie, deels geheel nieuwe boerenerven). Er is een grote diversiteit in ligging van de bebouwing op het erf. Gelijk aan de historische kaarten is sprake van laanbeplanting. Her en der zijn enkele karakteristieke groenelementen behouden, zoals leibomen, fruitbomen en –gaarden, solitaire volwassen bomen, beukenhagen en windsingels. De grasberm als overgang tussen smalle (geasfalteerde) straat en de weilanden/erven versterkt het landschappelijk karakter.

Architectuur

Naast historische boerderijen (19^e en 20^e eeuws) zijn er enkele ‘nieuwe’ woningen. De boerderijen zijn uitgevoerd als langgevelboerderij van bescheiden omvang en hebben een sobere detaillering. De oriëntatie verschilt sterk. Deels staan ze met de kopgevel op de straat, deels met de langgevel en soms staan ze dwars op de weg. Ze zijn uitgevoerd met langs- of met dwarsdeel. Sommige hebben de voordeur in de langgevel, andere in de kopgevel. Ze zijn in de loop der jaren vrijwel allemaal geschikt gemaakt voor burgerbewoning, waarbij soms (delen van) gevels opnieuw zijn opgetrokken. Vanwege schaalvergroting zijn op sommige boerenerven grote stallen gebouwd. Het kleinschalige historische karakter is hierdoor op sommige plekken verstoord. Er zijn ook nieuwe woningen gebouwd die doorgaans aansluiten op de boerderijtypologie. Soms is sprake van een afwijkende typologie (woonhuizen met afwijkende korrelgrootte en materiaalgebruik).

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster, waaraan diverse historische boerderijen is gelegen. Wat betreft (infra)structuur, verschijningsvorm en historisch groen, heeft het haar karakteristiek agrarisch karakter nog behouden.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1868

Foto's

Zoggel: Zoggelsestraat*Ensemble*

De boerderijen in het agrarisch cluster aan de Zoggelsestraat liggen op grotere afstand van elkaar. Dit in tegenstelling tot het gehucht Zoggel, waar de bebouwing dichter op elkaar is geplaatst. Het hart van het cluster was en is een dries die aan de bocht in de weg was gelegen. De ligging van de gebouwen wijkt nauwelijks af van de 19^e eeuwse situatie. Er is een nauwe relatie tussen de boerderijen en het omliggende agrarische landschap. Dit landschap heeft een wijds uitzicht, waarbij op en rondom enkele van de oudere erven nog sprake is van hoog opgaand groen (lanen, windvangen, houtwallen en solitaire bomen). Er is een grote diversiteit in ligging van de gebouwen ten opzichte van de straat: sommige liggen pal langs de weg, andere liggen juist op grotere afstand en worden door de aanwezige begroeiing enigszins afgeschermd van de openbare ruimte. De boerenerven kenmerken zich verder veelal door het gebruik van beuken- en buxushagen. De infrastructuur is vrijwel identiek aan de 19^e eeuw. Verdwenen wegen zijn nog wel herkenbaar. De overgang van de asfaltbestrating naar de private erven wordt gevormd door de aanwezigheid van grasbermen. Verder worden meerdere percelen omringd of begrensd door sloten.

Architectuur

Er staan vooral boerderijen die dateren uit de 18^e, 19^e en 20^e eeuw. De boerderijen zijn uitgevoerd als langgevelboerderij met zowel dwars- als langsdeel. Kenmerkend is de sobere detaillering. Ze zijn veelal aangepast voor burgerbewoning, waarbij soms sprake is geweest van een ingrijpende verbouwing.

Waardering

Een waardevol agrarisch cluster, dat wat betreft (infra)structuur en verschijningsvorm nog haar karakteristiek agrarisch karakter heeft behouden, waarbij de bebouwing op ruime afstand van elkaar is geplaatst en van elkaar wordt gescheiden door dan wel weilanden en akkerlanden, dan wel opgaand groen.

Historische kaarten

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1899

Foto's

Het historisch dorpscentrum***Dinther******Ensemble***

Dinther is een gehucht op de overgang van het beekdal van de Aa naar een lange smalle dekzandrug tussen Berlicum en Veghel. De opzet van de historische infrastructuur – als kern de opvallende brink waaromheen aan de noordzijde de Brouwersstraat/Edmundus van Dintherstraat loopt en aan de zuidzijde de Schoolstraat – is herkenbaar. De oorspronkelijke hoofdroute liep over de Schoolstraat. De Edmondus van Dintherstraat bleef tot de late wederopbouwperiode een secundaire weg. Dit is ook nu nog herkenbaar aan de concentratie oudere bebouwing aan de Schoolstraat en het beperkt aantal oudere woningen aan de huidige hoofdroute.

Tot het begin van de 20e eeuw waren Heeswijk en Dinther twee afzonderlijke dorpen. In het interbellum groeien de bebouwingslinten geleidelijk naar elkaar toe. In 1969 worden ze samengevoegd tot één gemeente. De oude gemeentegrens is herkenbaar door de twee appartementen- en kantorengebouwen met hoektorens. Dinther heeft een stenig karakter. Met uitzondering van het oostelijke gedeelte van de voormalige brink, nabij het voormalige raadhuis en de kapel aan de Kerkstraat, waarbij enkele volgroeide bomen staan. Daarbuiten is de groenaanleg in opzet en uitvoering vrij jong en heeft weinig cultuurhistorische waarde.

Architectuur

De architectuur vertoont een divers beeld van zowel bebouwing uit de vooroorlogse periode als de wederopbouwperiode en de afgelopen decennia. Op een aantal plaatsen zijn historische ensembles. Verspreid langs de straat staan enkele grote woonhuizen en villa's in sober-neoclassicisme (19^e eeuws), neorenaissance(en eclecticisme), expressionisme (interbellum) en traditionalisme (Delftse School). Daarnaast is een aantal oude boerderijen behouden. Deze zijn over het algemeen verbouwd en geschikt gemaakt voor burgerbewoning. Naast de woonhuizen is er een aantal religieuze en seculiere gebouwen, zoals het oude raadhuis, de kerk met pastorie en een kapel behouden gebleven.

Waardering

Een waardevol historisch dorpslint, dat ondanks de jongere inbreidingen, als geheel een fraai totaalbeeld aan (redelijk) gaaf behouden bebouwing uit verschillende perioden, architectuurstijlen en typologieën biedt. De oude routing dient hierbij als uitgangspunt.

Historische kaarten

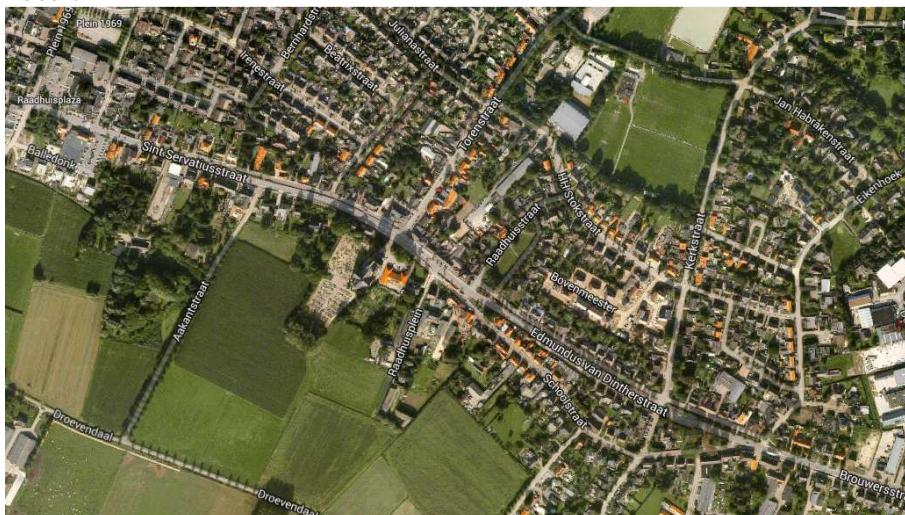

Kadastrale minuut
1811-1812

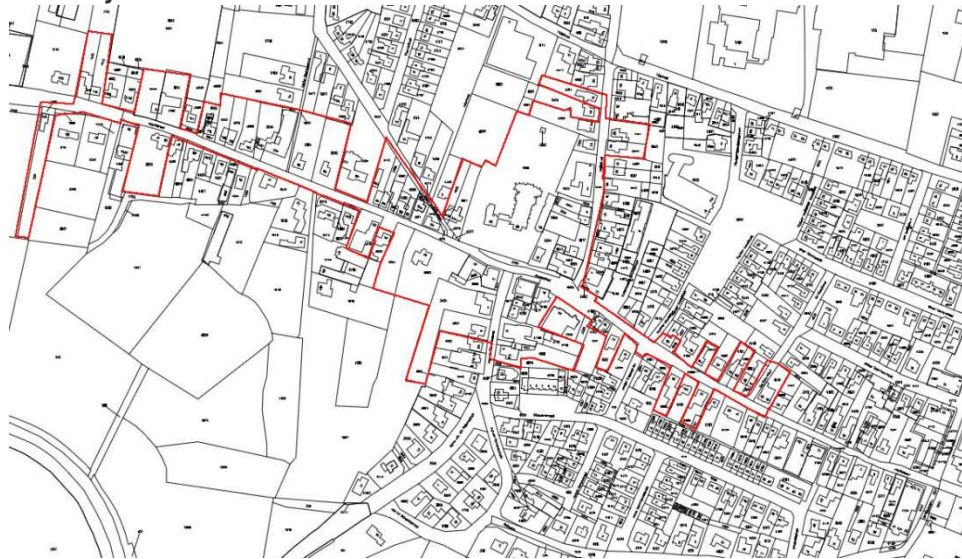
Topografische
kaart 1899

Foto's

Heeswijk – centrum

Ensemble

Heeswijk is een gehucht op de overgang van het beekdal van de Aa naar een lange smalle dekzandrug tussen Berlicum en Veghel. Opvallend is dat op oude kaarten de concentratie woningen vooral aan de noord-zuidelijke as is gelegen (Abdijstraat), wat duidt op het oorspronkelijke belang van deze weg. Deze situatie duurt tot aan het eind van de 19^e eeuw. Dan wordt het dorpslint ten westen van de kern (Hoofdstraat) geleidelijk aan bebouwd. In oostelijke richting, naar Dinther, staat tot ver in de twintigste eeuw slechts een handjevol volumes. Door inbreiding, vervanging en stadsvernieuwing is het historische hart aan de Abdijstraat voor een groot deel aangetast. Heeswijk heeft een stenig karakter. Met uitzondering van enkele solitaire volgroeide bomen bij de oudere boerderijen en kerk en enkele volwassen tuinen van de grotere historische villa's, is er weinig (historisch) groen in het straatbeeld.

Architectuur

Langs met name de Hoofdstraat (en het zuidelijke deel van de Abdijstraat) staat een aanzienlijk aantal (architectuur) historisch waardevolle objecten. De straten vertonen een divers beeld van zowel bebouwing uit de vooroorlogse periode als de wederopbouwperiode en de afgelopen decennia. Op een aantal plaatsen zijn historische ensembles, met name nabij de kruising Hoogstraat-Abdijstraat en het westelijk deel van de Hoogstraat. Verspreid langs de straat staan enkele grote woonhuizen, villa's en woon-winkelpanden in neorenaissance (en eclecticisme), expressionisme (interbellum) en traditionalisme (Delftse School). Daarnaast is een aantal oude boerderijen en agrarische bedrijfsgebouwen bewaard. Deze zijn over het algemeen verbouwd en geschikt gemaakt voor burgerbewoning. Naast de woonhuizen is er een aantal religieuze en seculiere gebouwen, zoals kerk met pastorie, het voormalige raadhuis en een school behouden gebleven.

Waardering

Een waardevol historisch dorpslint, dat ondanks de jongere inbreidingen, als geheel een fraai totaalbeeld aan (redelijk) gaaf behouden bebouwing uit verschillende perioden, architectuurstijlen en typologieën biedt.

Historische kaarten

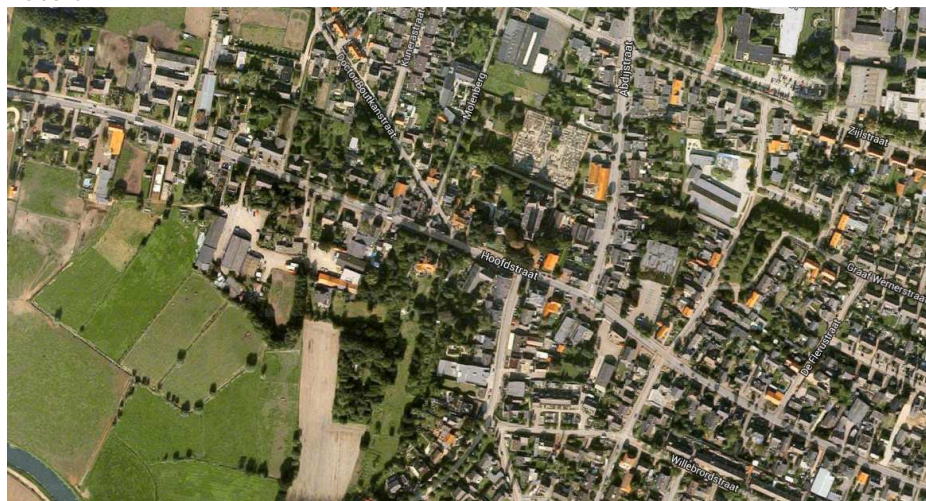

Kadastrale minuut 1811-1812

Topografische kaart 1899

Foto's

Loosbroek

Ensemble

Loosbroek is een ontginningsdorp gelegen tussen de grootse Dintherse hei en de Heeswijkse hei. De oorspronkelijke ruimtelijke structuur – met vóór de boerderijen de weilanden en achter de boerderijen de akkergronden – is nog duidelijk herkenbaar. De boerderijen liggen op enige afstand van de straat, met de langgevel parallel aan de straat, hebben de oudste geschiedenis. Aan het eind van de 19^e en begin 20^e eeuw verdicht het dorpslint. Naast enkele boerderijen die, in tegenstelling tot de oudere exemplaren, vaak direct aan de straat werden gebouwd, zijn diverse volumes met een andere functie opgetrokken. Zoals de kerk, een pastorie, woonhuizen met rijkere detaillering en of werkplaats. Met het groeien van de kern in de laatste decennia, is langs het lint verdere verdichting ontstaan, waarbij een grotere mate van differentiatie ontstond. Niet alleen verschil in typologie, maar ook in korrelgrootte en functie (bedrijfsgebouwen, buurthuis, etc). Het westelijke deel van de Dorpsstraat, tot aan Loosbroeksestraat, heeft meer haar landschappelijke karakter behouden en heeft ook een zichtrelatie met het open landschap ten zuiden van de weg. De meeste panden zijn gebouwd aan de noordzijde van de straat, gelijk aan de historische situatie. De Dorpsstraat heeft een groen karakter. Met name de oude, diepe boerenerven hebben een volwassen erfbeplanting met leibomen, fruitbomen, solitaire volwassen (noten)bomen, beukenhagen, volwassen knotwilgen en grote grasvelden (overeenkomstig de weilanden op de blokkavels, zoals aangeduid op de minuutkaart).

Architectuur

Aan de Dorpsstraat ligt een aantal historische boerderijen, waaronder enkele grote exemplaren. De boerderijen zijn alle uitgevoerd als langgevelboerderij met een sobere detaillering. De oriëntatie verschilt. Ze zijn uitgevoerd met langs- of met dwarsdeel. Sommige hebben de voordeur in de langgevel, andere in de kopgevel. Ze zijn in de loop der jaren vrijwel allemaal geschikt gemaakt voor burgerbewoning, waarbij soms (delen van) gevels opnieuw zijn opgetrokken. In het centrum is geen sprake geweest van schaalvergroting op de boerenerven: de boerderijen zijn nog steeds de grootste en belangrijkste volumes op het erf. Bij de (historische) boerderijen die ten westen van de dorpskern liggen, is wel sprake geweest van schaalvergroting en zijn achter de boerderijen grote stallen opgericht. Door de ligging van de oude volumes aan de straat, is het historisch karakter hier niettemin dominant. In de straat ligt een klein aantal historische panden met een seculiere of religieuze functie. Deze kenmerken zich door een rijkere detaillering in neorenaissance stijl (pastorie en Dorpsstraat 46). De kerk (1912-1913) heeft een sobere neoromaanse stijl.

Waardering

Een waardevol historisch dorpslint waarvan de historische context, ondanks latere inbreidingen, nog goed beleefbaar is. Als geheel geeft het een fraai totaalbeeld aan (redelijk) gaaf behouden bebouwing uit verschillende perioden, architectuurstijlen en typologieën biedt. Karakteristieke blikverkaveling nog aanwezig. Aan de noordzijde is er een sterke relatie tussen de (agrarische) bebouwing en het weidse open landschap.

Historische kaarten

Veldminuut 1830-1850

Topografische kaart 1899

Foto's

Nistelrode - centrum*Ensemble*

Het centrum van Nistelrode wordt gevormd rond het Raadhuisplein. Op dit plein komt vanuit noordelijke richting het Laar uit. Ten zuiden van het plein vertakte de weg zich in Maxend en Delst. Beide wegen liggen aan weerszijde van een onontgonnen terrein (dekzandrug) ten zuiden van de kern. De situatie van enkele bebouwingslinten met een klein bescheiden centrum, is tot ver in de 20^e eeuw ongewijzigd gebleven. De infrastructuur is terug te voeren tot ten minste de 19^e eeuw. Deze is in de dorpskern goed behouden (in tegenstelling tot het omringende gebied, waar de infrastructuur ten behoeve van seriematige ontwikkelingen deels is verdwenen). Het gebruik van diverse historisch passende materialen zoals (gebakken) klinkers, kinderkoppen/kasseien bij de bestrating, maar ook door het toepassen van molsgoten, refereert aan het historische karakter. Op de oude kaarten is zichtbaar dat er al sprake was van bomenrijen langs de straten. Dit (historisch bepaald) groene karakter wordt versterkt door de erven van de stadsboerderijen, de volgroeide tuinen van de grotere villa's en stadshuizen en de diverse solitaire en clusters (oude) bomen.

Architectuur

De historische centrumfunctie van het Raadhuisplein en de omringende straten is herkenbaar aan de diversiteit aan historische bebouwingstypologieën. De gebouwen dateren zowel uit de 19^e als de 20^e eeuw. Passend bij de locatie in een dorpscentrum, is sprake van een rijkere detaillering van de woningen en zijn er diverse tweelaags woonhuizen aanwezig. Over het algemeen zijn de gebouwen gaaf behouden, of is de historische karakteristiek nog duidelijk herkenbaar gebleven. De gebouwen zijn nagenoeg alle vrijstaand, zijn dicht op de straat geplaatst en hebben een bescheiden kavel. Enkele kenmerkende objecten als een kiosk en een waterpomp zijn nog aanwezig.

Waardering

Een waardevol historisch dorpslint waarvan de historische centrumfunctie goed bewaard is gebleven. Als geheel geeft het een fraai totaalbeeld aan (redelijk) gaaf behouden bebouwing uit verschillende perioden, architectuurstijlen en typologieën biedt. De infrastructuur en historisch groen dragen bij aan dit beeld.

Historische kaarten

Topografische kaart 1869

Topografische kaart 1922

Foto's

Vorstenbosch

Ensemble

Topografische kaarten uit de 19e eeuw laten zien hoe de aanwezige infrastructuur is gevormd door de diverse zandruggen die in dit gebied lagen. Rondom deze hoogten werden de wegen aangelegd, waaraan verspreid boerderijen lagen (hoge akkerlanden en lage weidegronden). In de loop van de 19e eeuw is bij de kruising Heuvel – Kapelstraat sprake van verdichting en ontstaat een gehucht. Deze ontwikkeling zet geleidelijk door. Met de bouw van een nieuwe kerk en een klooster annex school in de jaren dertig ontstaat een dorpskern. De historische (door het landschap bepaalde) infrastructuur is tot op heden gaaf behouden. Latere grootschalige inbreidingen vinden plaats aan weerszijde van de Kerkstraat, op de akkerlanden van de dekzandruggen. Het straatbeeld heeft een stenig karakter, onder meer bepaald door de geasfalteerde weg en brede stoepen met betontegels. Alleen nabij de kruising met de Kapelstraat en het dorpsplein is de weg en de stoep bestraat met een gebakken klinker met kasseien molsgoten. Groen beperkt zich tot de bescheiden voortuinen aan het lint. Met name nabij het religieus centrum en op de erven van de diverse boerderijen is nog een aantal volgroeide oude bomen te vinden, zoals (lei)lindes.

Architectuur

Langs het lint Kerkstraat-Heuvel is een hoge concentratie historische bebouwing, waarbinnen relatief weinig vernieuwing/inbreiding heeft plaatsgevonden. Naast de grootschalige religieuze bebouwing en enkele solitaire objecten zoals de in traditionalistische stijl opgezette school 'Op Weg' en de korenmolen, ligt aan het lint een aantal 19e en vroeg 20e eeuwse boerderijen en woonhuizen uit het interbellum en de wederopbouwperiode die over het algemeen (redelijk) gaaf zijn behouden.

Waardering

Een waardevol historisch dorpslint, dat als geheel geeft het een fraai totaalbeeld aan (redelijk) gaaf behouden bebouwing uit verschillende perioden, architectuurstijlen en typologieën biedt. De infrastructuur draagt bij aan dit beeld.

Historische kaarten

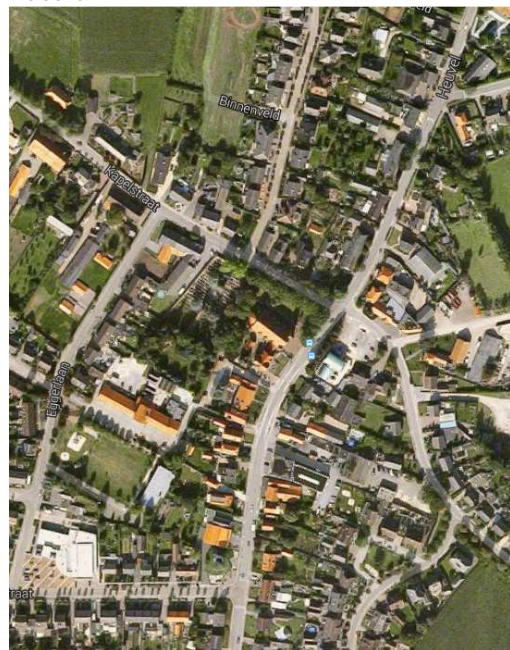

Topografische kaart 1899

Topografische kaart 1956

Foto's

De woningbouw van de Wederopbouwperiode***Kerkstraat – Molenstraat-Wilhelminalaan-De la Sallestraat******Ensemble***

't Dorp is het oude dorpslint van Heesch. Aan dit lint ligt een groot aantal historische, veelal kleinere woonhuizen. Na de oorlog is door verdichting en vervanging van de aanwezige bebouwing een gemêleerd totaalbeeld ontstaan, waarbij van een waardevol historisch ensemble weinig sprake is. Nabij het cluster Het Dorp – Kerkstraat – De la Sallestraat is nog wel sprake van een fraai ensemble (architectuur) historische bijzondere volumes die opvallen door dan wel korrelgrootte, functie en of omvang van het perceel. Grenzend aan dit cluster ligt een van de eerste grootschalige uitbreidingen van Heesch. Van deze wederopbouwontwikkeling, ontstaan rond het midden van de jaren vijftig, zijn met name de straatbeelden van de Kerkstraat, Molenstraat en Wilhelminastraat vanwege de architectonische waarden en gaafheid van het ensemble van historische waarde. Vergelijking met negentiende-eeuwse kaarten laat zien dat bij de naoorlogse ontwikkeling de bestaande, historisch bepaalde infrastructuur (en verkaveling) is behouden en slechts op enkele punten is gewijzigd.

Architectuur

Het cluster aan 't Dorp wordt gevormd door enkele grootschaligere volumes die nabij de locatie van de kerk zijn opgericht. Van oorsprong stond hier al een grote kerk, daterend uit de negentiende eeuw. De ouderdom van deze religieuze locatie is nog herkenbaar aan het oude kerkhof met rijksmonumentale kapel. Verder werd hier in het interbellum een groot schoolcomplex in expressionistische stijl opgericht, dat later dienst ging doen als kazerne (uitbreidingen uit 1950). Schuin tegenover de school ligt een binnen het woningbestand van Bernheze opvallend rijk gedetailleerd woonhuis met daarachter grote bijgebouwen, daterend uit circa 1900. Ten oosten hiervan ligt een in een grote tuin gelegen, gaaf behouden in traditionele stijl opgetrokken villa uit de jaren vijftig. De kerk, een vervanging van de in 1961 door brand verwoeste kerk, is een fraai voorbeeld van een modernistisch religieus gebouw, waarbij de toren is losgekoppeld van de gebedsruimte. Aan de De la Sallestraat ligt het in het begin van de jaren vijftig gebouwde Broederhuis.

De wederopbouwhuizen ten zuiden van 't Dorp zijn met name in traditionele stijl (Delftse School) opgetrokken twee-onder-een-kapwoningen. De eenlaags volumes zijn alle geplaatst onder een met rode pannen gedekt dak (dan wel met dakkapel, dan wel met Vlaamse gevel). Binnen de straatbeelden is sprake van verschillende 'modellen' woningen. Verder is telkens één zijde van de straat voorzien van een kleine voortuin. De huizen hebben alle, in lijn met de tuindorpgedachte een diepe achtertuin. Oorspronkelijk was, eveneens geheel in lijn van de tuindorpopzet nabij de kruising Kerkstraat-J.F. Kennedylaan en Wilhelminalaan een groen plein. Hier is later nieuwbouw gerealiseerd. Ook op de kruising van de Kerkstraat en Molenstraat heeft enige in architectuur afwijkende inbreiding plaatsgevonden.

Binnen het straatbeeld van traditionalistische huizen werd gelijktijdig een in architectuur (typologie en vormtaal) afwijkend blok van appartementen met op de begane grond voorzieningen opgericht. Hoewel afwijkend van de oorspronkelijke vooroorlogse tuindorparchitectuur, is dit type volumes wel karakteristiek voor de wederopbouwperiode en staan deze voor de gedachte van de zelfvoorzienendheid en levensloopbestendigheid van de wijk.

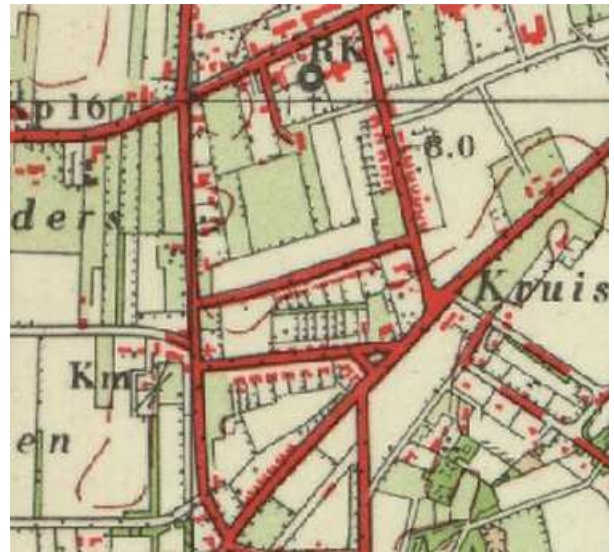
Waardering

Cultuurhistorisch waardevol cluster waarin naast enkele bouwhistorisch waardevolle vooroorlogse volumes met name elementen uit de wederopbouwperiode zijn gelegen: zowel grote solitaire objecten als een kleinschalig stedenbouwkundig ensemble (tuindorpgedachte). Als ensemble is sprake van een cultuur- en architectuurhistorisch waardevol stedenbouwkundig ensemble uit de wederopbouwperiode.

Historische kaarten

Topografische kaart 1899 (de verkaveling en infrastructuur zijn uitgangspunt geweest bij het stedenbouwkundige plan)

1956 (de huizen in de wederopbouwwijk zijn grotendeels al aangelegd)

Foto's

Hoogstraat Heesch

Ensemble

Na de Tweede Wereldoorlog begint Heesch aan de geleidelijke ontwikkeling van een dorpskern. Aan het westelijke gedeelte van de Hoogstraat (nabij de Schoonstraat) is tot dat moment niets gebouwd. De historische linten/clusters bevinden zich ten noorden aan de Het Dorp, ten westen langs de Schoonstraat en langs de Leekenstraat die vanaf de Schoonstraat in een nagenoeg haakse bocht aansluit op de Hoogstraat.

Architectuur

Rond 1960, in de late wederopbouwperiode, wordt parallel aan de Hoogstraat, tussen de Schoon- en Leekenstraat een nieuwe weg aangelegd. Aan de zuidzijde hiervan wordt een viertal geschakelde, ruim opgezette twee-onder-een-kap woningen gebouwd. Tussen de Hoogstraat en de nieuwe parallelweg wordt een plantsoen ingericht. De vier tweelaags woningen, geplaatst onder schildkappen, zijn middels een tussenbouw (garage) met elkaar gekoppeld. De woningen zijn kenmerkend voor de latere wederopbouwperiode, waarbij zowel elementen van de traditionele historiserende architectuur van de Delftse School als de op dat moment tot bloei komende Bossche School zijn toegepast. De gebouwen hebben een rijke detaillering, waarbij de accentuering van de constructie/structuur met bakstenen elementen zoals de overhoeks gemetselde rollaag is gerealiseerd. De vensters zijn van oorsprong traditioneel, bestaande uit op de begane grond een vierruits vast raam en op de verdieping draaiende tweeruits delen, voorzien van persiënnes (luiken). Vóór de deuren zijn forse betonnen portieken geplaatst. Het flauw hellende dak is voorzien van een forse, door klossen gedragen overstek. Op het dak staat een kapel met decoratieve wangen en een zadeldakje. De volumes verkeren over het algemeen in authentieke staat. Verder zijn meerdere vensters op de begane grond gewijzigd. De aanbouwen liggen aanzienlijk terug. Verschillende aanbouwen zijn in de loop der jaren verbouwd.

Waardering

Het ensemble Hoogstraat is een fraai voorbeeld van een kleinschalige seriematige woningbouw uit de late wederopbouwarchitectuur dat gaaf is behouden. In combinatie met het gelijktijdig ontstane groene plantsoen (nu deels bestraat) en de ietwat hogere ligging ten aanzien van De Misse (het raadhuisplein), heeft de rij (middenstands)woningen een voornaam aanzien.

Historische kaarten

Topografische kaart 1956 (nog geen bebouwing)

Topografische kaart 1967

Foto's

